תנ״ך · ראשונים · רלב״ג · כתובים

רלב"ג על עזרא

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רלב"ג על עזרא

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רלבג-על-עזרא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק א 6
פסוק ד 6
פסוק ו 6
פסוק ח 6
פסוק ט 6
פסוק י 6
פרק ב 6
פסוק ב 6
פסוק נט 7
פסוק סב 7
פסוק סט 7
פרק ג 7
פסוק ב 7
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק יב 8
פרק ד 8
פסוק א 8
פסוק ג 8
פסוק ד 8
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 9
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 10
פסוק יג 11
פסוק יד 11
פסוק טו 11
פסוק טז 11
פסוק יז 11
פסוק יח 11
פסוק יט 11
פסוק כ 11
פסוק כא 11
פסוק כב 11
פסוק כג 11
פסוק כד 12
פרק ה 12
פסוק א 12
פסוק ב 12
פסוק ג 12
פסוק ד 12
פסוק ה 12
פסוק ו 12
פסוק ז 12
פסוק ח 12
פסוק ט 13
פסוק י 13
פסוק יא 13
פסוק יב 13
פסוק יג 13
פסוק יד 13
פסוק טו 13
פסוק טז 13
פסוק יז 13
פרק ו 13
פסוק א 13
פסוק ב 14

פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 14
פסוק ו 14
פסוק ז 14
פסוק ח 14
פסוק ט 14
פסוק י 14
פסוק יא 14
פסוק יב 15
פסוק יג 15
פסוק יד 15
פסוק טו 15
פסוק טז 15
פסוק יז 15
פסוק יח 15
פסוק יט 15
פסוק כא 16
פרק ז 16
פסוק ו 16
פסוק ז 16
פסוק ט 16
פסוק יא 16
פסוק יב 16
פסוק יג 17
פסוק יד 17
פסוק טו 17
פסוק טז 17
פסוק יז 17
פסוק יח 17
פסוק יט 17
פסוק כ 17
פסוק כא 17
פסוק כב 17
פסוק כג 17
פסוק כד 18
פסוק כה 18
פסוק כו 18
פסוק כז 18
פרק ח 19
פסוק א 19
פסוק טז 19
פסוק יז 19
פסוק כא 19
פסוק כג 19
פסוק כד 19
פסוק כז 20
פסוק כח 20
פסוק לה 20
פסוק לו 20
פרק ט 20
פסוק ב 20
פסוק ג 20
פסוק ו 21
פסוק ח 21
פסוק ט 21
פסוק יא 21
פסוק יב 21
פסוק יג 21
פסוק יד 21
פרק י 21
פסוק א 21
פסוק ב 21
פסוק ח 22

פסוק ט 22
פסוק יד 22
פסוק טז 22
פסוק יז 22
פסוק יט 22

פרק א

פסוק א

ובשנת אחת לכורש מלך פרס וגו'. עד ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו (לקמן ד' ו'):
לכלות דבר ה' מפי ירמיה. ר"ל שאז נמלאו לגלות בבל שבעים שנה מן הגלות הראשון שהיה בשנה הראשונה לנבוכדנצר:
העיר ה' את רוח כורש וגו'. ידמה שהראה השם ית' בחלום לכורש זה הענין ובו צוהו לבנות לו בית בירושלים אשר ביהודה וידמה שראה בחלומו שאמר לו השם ית' כי הוא נתן לו כל ממלכות הארץ ולזה צוהו לבנות לו בית בירושלים:

פסוק ד

וכל הנשאר מכל המקומות אשר הוא גר שם וגו'. ר"ל שאשר ישאר מישראל מכל המקומות אשר גר שם העולה לירושלים לבנות את בית ה' ינשאו כל אחד מהעולים אשר ממקומם ושיתנו להם כסף וזהב ורכוש ובהמה לתת לעולים לעזרם מלבד מה שיתנדבו אנשי המקום לבית האלהים אשר בירושלים:

פסוק ו

ובמגדנות. הם דברים משובחים בגדים או פירות או אבן יקרה:

פסוק ח

הגזבר. הממונה על שמירת כלי בית ה':
ויספרם. הוא מענין מנין והנה ששבצר הוא זרובבל אך קראוהו ככה בלשון פרטי או בלשון כשדים ולזה אמר אחר זה אשר באו עם זרובבל:

פסוק ט

אגרטלי. הם כלים ליטול ידים:
מחלפים. כלים כורתים והם הסכינים ומה שידמה להם:

פסוק י

כפורי זהב. מזרקי זהב:
כפורי כסף משנים. מזרקי כסף שנים:

פרק ב

פסוק ב

ישוע. הוא יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול:
נחמיה. הוא נחמיה התרשתא:

מרדכי. הוא אשר היה יושב בשער המלך בימי המלך אחשורוש ואל תתמה איך יצא מירושלים אחר שנכנס שם כי מפני השטנה שכתבו אחשורוש ושאר מלכי פרס להשבית המלאכה הוצרכו לצאת משם להשתדל בכל עז בהשלמת הבנין אחר שימצאו חן בעיני מלכי פרס:

אנשי עם ישראל. ר"ל ראשי עם ישראל והנה מנה כמה עלו מכל מקום ומקום ומכל משפחה ומשפחה וגם מנה הנתינים שהיו מהגבעונים וקראם נתינים כי נתנם דוד לעבודת בית ה' לחצוב אבנים ולכרות עצים ומה שידמה לזה. ומנה עמהם בני עבדי שלמה כי גם הם משבעה עממים כמו שנזכר בס' מלכים (א' ט' כ'. ס"ס):

פסוק נט

ואלה העולים מתל מלח וגו'. זכר שמאלו המקומות יצאו ישראלים וכהנים ולא יכלו להגיד בית אבותם ומשפחתם כי התערבו בגוים ונקראו על שמם:

פסוק סב

אלה בקשו כתבם המתיחשים. בהם לכהונה:

ולא נמצאו. לכהנים כתובים ועדויות יתבאר בהם באור שלם שהם כהנים כשרים ולזאת הסבה נתרחקו מן הכהונה ר"ל שלא הורשו לקרב אל המזבח ואמר נחמיה התרשתא להם שלא יאכלו מקדשי הקדשים עד שיעמוד הכהן וישאל באורים ותומים אם הם כהנים כשרים אם לא ואמנם לא מנע אותם מלאכל קדש כי כבר החזיקו לאכלו קודם זה ובמה שהחזקו בו הורשו לא במה שהוא למעלה ממנו בקדושה. וראוי שתדע כי לא זכר כל הפרטים כמו שלא זכר כל הפרטים בכלי בית המקדש. וזה שכבר תמצא שלא יגיע מספר כל אלו הפרטים למספר כל הקהל שזכר אך הוא פחות מזה הרבה ולזה ידמה שכבר באו עמהם אחרים זולת אלו:

פסוק סט

דרכמונים. יתכן שהיה מטבע משקלו דרכמון והוא לפי מה שאחשוב דינר זהב:

מנים. משקל המנה ששים שקלים:

פרק ג

פסוק ב

ויבנו את מזבח אלהי ישראל וגו'. למדנו מזה שמקריבין על המזבח אע"פ שאין בית כי כבר אמר אחר זה (לקמן ז') והיכל ה' לא יוסד גם למדנו מזה שאר הדברים הדומים לזה

והוא שאוכלים קדשי קדשים לפנים מן הקלעים אע"פ שאין קלעים ; (ד) ועולת יום ביום במספר וגו'. ר"ל כל העולות שהיו מקריבין יום ביום בחג הסכות:

פסוק ז

ויתנו כסף לחוצבים ולחרשים. ר"ל לחצוב האבנים ולפסלם ולכרות העצים ולתקנם:
לצדונים ולצורים. כי הם היו היותר בקיאים בזאת המלאכה כמו שנזכר בדברי שלמה:
כרשיון כורש. ר"ל ברשות כורש:

פסוק ח

ויעמידו את הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה' ר"ל להתחזק על המלאכה כי היו יראים מעמי הארצות שישביתו מלאכתם ולזה העמידו שם את הלוים מבן עשרים שנה ומעלה גם שמו שם מנצחים על עושי המלאכה למהר המלאכה ולהתחזק עליה. והנה זכר שאחר שיסדו הבונים את היכל ה' העמידו הכהנים מלובשים בגדי כהונה בחצוצרות כי היה זה יום שמחתם והעמידו הלוים בני אסף עם מצלתים צנבא"ש בלע"ז, להלל את ה' על ידי שירי דוד מלך ישראל והלוים היו עונים בהלל ובנתינת הודאה לה' כי טוב כי לעולם חסדו והוא מזמור אחד מס' תהלים. והנה מרוב השמחה הריעו כל העם תרועה גדולה להלל ה' ית' אשר עזרם על בנית יסוד בית ה':

פסוק יב

ביסדו זה הבית בעיניהם בוכים בקול גדול. ידמה שהיסוד הזה לא היה נעשה מאבנים גדולות כל כך כמו שהיה בבנין שלמה שהיו בשעור עשר אמות או שמנה אמות וזה כי לולא זה הנה לא היה הבדל בין יסוד זה הבית ליסוד הבית הראשון כי שיעור ההיכל היה מסכים לשיעורו הראשון:

פרק ד

פסוק א

צרי יהודה ובנימן. הם הכותים שהעלה סנחריב בערי שומרון:

פסוק ג

לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו. למדנו מזה שאין מניחין למי שאינו מישראל לבנות ביהמ"ק עמנו:

פסוק ד

ויהי עם הארץ. הם הכותים:
ומבהלים אותם לבנות. ר"ל שכבר היו מפחדים אותם על דבר הבניה:

פסוק ה

וסוכרים עליהם יועצים. ר"ל שהיו נותנים שכר ליועצים יפרו עצתם וזה התמידו כל ימי כורש מלך פרס ועד מלכות דריוש מלך פרס שהוא בן בנו של כורש כמו שזכרנו בספר דניאל הנה זה מה שראינו לבארו בזאת הפ' שהגבלנו ביאורה בזה המקום. ואולם התועלו' המגיעים מזה הספור הם אלו. התועלת הראשון הוא להודיע קיום יעודי הנביא ישעיה שיעד כי כורש ישלח הגלות באמרו הוא יבנה עירי וגלותי ישלח לא במחיר ולא בשחד (מ"ה י"ג). ואמר עוד האומר לכורש רועי וכל חפצי ישלים וגו' (מ"ד כ"ח). וכבר נתבאר בזה הספור שכל זה נתקיים כי לא במחיר ולא בשחד היה זה מכורש להשגיח על שיבת ירושלים ולבנותה ולבנות ביהמ"ק. והנה נוסד ההיכל בימי כורש כמו שאמר ישעיה. התועלת השני הוא להודיע שאין לסמוך על חזקת הכהנים באכילתם מקדשים קלים להאכילם מפני זה קדשי קדשים אם לא אחד הבירור שהם כהנים כשרים כשנולד בענינם ספק כמו הענין באלו שאמר להם התרשתא שלא יאכלו בקדש הקדשים עד עמוד הכהן לאורים ולתומים לפי שהיו מתיחסים לסבת מה למי שאינם כהנים. התועלת השלישי הוא להודיע שמקריבין על המזבח שבהר המוריה אע"פ שאין בית ולזה ספר שכבר בנו המזבח והקריבו עליו עולות ואע"פ שהיכל ה' לא יוסד. ומזה המקום נתבאר שאוכלים קדשי קדשים לפנים מן הקלעים אע"פ שאין קלעים ואוכלים קדשים בירושלים אע"פ שאין חומה כי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא נתבאר בזה בשני משבועות (דף י"ג). התועלת הרביעי הוא להודיע שהוא ראוי להלל ה' ית' ולתת לו תודה על כל הטובה ולזה ספר שאחר שיסדו הבונים את ההיכל הללו ה' ית' ונתנו לו תודה. התועלת החמישי הוא להודיע שאין מניחין הגוים לבנות בית המקדש עמנו ואע"פ שכבר נקבל מהם עולה כמו שנתבאר בפרשת ויקרא (בפי' המחבר) ולזה ספר שכבר אמרו זרובבל וחבריו אל השומרונים. לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו:

פסוק ו

ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו וגו'. עד ואקבצה מישראל ראשים לעלות עמי (לקמן סוף ז') ספר כי במלכות אחשורוש אשר מלך אחר כורש כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים להשבית מלאכת הבנין:

פסוק ז

ובימי ארתחששתא וגו'. ראוי שתדע כי לא היו שם כי אם ארבעה מלכים לפרס כמו שבארנו מנבואת דניאל (ט' א') ולזה הוא מבואר כי אחשורוש הוא ארתחששתא והנה ספר בלשון ארמית השטנה שכתבו על יושבי יהודה וירושלים במלכות אחשורוש

בתחלת מלכותו. וידמה כי ארתחששתא הנזכר בזה המקום הוא זולת ארתחששתא שזכר נחמיה בן המקום דריוש הפרסי כי יתבאר מהאגרת ששלחו לדריוש תתני וחברי, (לקמן ה') כי דריוש לא כתב שטנה על בנין בית המקדש וזה ממה שאינו צריך אל באור שאם היה הדבר כן הנה אם היתה השטנה קודם האגרת ההיא היה שולח לא תתני שהיהודים לא שמרו מצותיו. ואחר האגרת ההיא לא היתה שטנה על בנין הבית כי כבר נבנה. ואין לאמר שיאמר שיהיה ארתחששתא הנזכר אחר זה (ז') בדבר עזרא ונחמיה הוא דריוש שהרי אמר במה שיבא אחר זה ומטעם כורש ודרויש וארתחששתא מלך פרס. אך ידמה כי ארתחששתא שזכר אחר זה בדבר עזרא ונחמיה הוא מלך רביעי לפרס מלך אחר דריוש. ולפי שמצאנו כי אלכסנדרון מוקדון הכה דריוש ולקח המלכות ידענו כי ארתחששתא שהיה אחר דריוש היה נקרא גם כן דריוש ויהיה שמו בלשון אחד דריוש ובלשון אחר ארתחששתא. ואל תתמה מרבוי השמות כי כבר תמצא לסנחריב שמות רבים. ובימי ארתחששתא כתב בשלם. והוא אשר קרא שלום בס' דה"י. ומתרדת וטבאל ושאר סיעתם אל ארתחששתא מלך פרס. וכתב האגרת כתוב כתב ארמית ובלשון ארמי. וזה הוא נוסח האגרת:

פסוק ח

רחום. בעל הדברים ושמשי הסופר כתבו אגרת אחת על ירושלים לארתחששתא המלך כאשר נאמר:

פסוק ט

הנה רחום בעל הדברים ושמשי הסופר ושאר חבריהם דיניא אפרסתכיא והנמשך לזה הם כלם אומות שהביא סנחריב בערי שומרון:

פסוק י

ושאר האומות אשר הגלה סנחריב גדול ונכבד והושיבם בערי שומרון ובשאר ערי עבר הנהר ובעיר אחת ששמה כענת או מחוז אחד והוא הנראה יותר:

פסוק יא

זה פתשגן האגרת אשר שלחו אליו אל ארתחששתא המלך עבדיך אנשי עבר הנהר וכענת:

פסוק יב

ידע המלך כי היהודים עלו מאתך אצלנו באו לירושלים עיר מורדת ורעה בונים והחומות יסדו והיסודות קשרו זו בזו:

פסוק יג
עתה ידע המלך כי אם העיד הזאת תבנה והחומות יכוננו הנה מנת המלך ומס ותשורה לא יתנו לך וחזק המלכים תזיק. ר"ל כי הם ימרדו בך ולא יהיה לך מהם דבר ממה שראוי שיהיה למלך מעמו:

פסוק יד
לכן מפני שמלח היכלך אנו מולחים. ר"ל מפני שאנו מתעסקים בעניניך לשמרם מההפסד כמו שישמור המלח מההפסד הדברים שיושם בהם ובשת המלך ונזקו לא טוב לנו לראות על זה שלחנו והודענו למלך:

פסוק טו
אשר תבקר בספר זכרונות אבותיך ותמצא בספר הזכרונות ותדע כי זאת העיר מורדת ומזקת מלכים ומדינות ומרד עשו בתוכה מימי עולם ועל זה החרבה זאת העיר:

פסוק טז
מודיעים אנחנו למלך כי אם תבנה העיר הזאת והחומות יכוננו אין לך חלק בעבר הנהר:

פסוק יז
דבר שלח המלך אל רחום בעל הדברים ושמשי הסופר ושאר חבריהם היושבים בערי שומרון ושאר עבר הנהר. והמקומות הנקראים שלם וכענת:

פסוק יח
האגרת אשר שלחתם אלינו נקרא לפני:

פסוק יט
ומאתי נגזר הדבר ויבקרו וימצאו כי העיר הזאת מימי עולם מתנשאת על מלכים ומרד והשתדלות למרוד עושים בתוכה:

פסוק כ
ומלכים חזקים על יורשלים ומושלים בכל עבר הנהר ומנת ומס ותשורה היה נתן להם:

פסוק כא
לכן שימו דבר לבטל האנשים האלה והעיר הזאת לא תבנה עד ממני יצא דבר על זה:

פסוק כב
הזהרו מעשות שגגה על זה למה ירבה נזק להזיק למלכים:

פסוק כג
אז מאשר פתשגן כתב ארתחששתא המלך נקרא לפני רחום ושמשי הסופר וחבריהם הלכו במהירות לירושלים בטלו אותם בזרוע וכח:

פסוק כד
אז שבתה מלאכת בית האלהים אשר בירושלים ותשבח עד שנת שתים למלכות דריוש מלך פרס:

פרק ה

פסוק א
וינבא חגי הנביא וזכריה בן עדוא הנביא על היהודים אשר ביהודה ובירושלים בשם אלהי ישראל עליהם:

פסוק ב
אז קמו זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק ויחלו לבנות בית האלהים אשר בירושלים ועמהם נביאי האלהים עוזרים להם:

פסוק ג
בעת ההיא בא עליהם תתני שהיה פחת עבר הנהר ובא גם כן שתר בוזני וחבריהם וכן אמרו להם מי נתן לכם רשות לבנות בית זה והכותלים לכונן:

פסוק ד
אז כאשר נאמר אמרנו להם מה שמות האנשים אשר זה הבנין בונים:

פסוק ה
ועין אלהיהם היתה על זקני יהודה ולא בטלו אותם ממלאכתם עד יגיע הדבר לדריוש ואז ישיבו כתב על זה:

פסוק ו
פתשגן האגרת שלח לדריוש המלך תתני פחת עבר הנהר וחבריהם האפרסכים אשר בעבר הנהר. והוא שם אומה:

פסוק ז
דבר שלחו אליו וכזאת כתוב בו לדריוש המלך כל השלום:

פסוק ח
ידוע יהיה למלך כי הלכנו למדינת יהודה אל בית האלוה הגדול והוא נבנה אבן גלל (הוא מארמא"ר בלע"ז) ועץ מושם בכותלים והמלאכה הזאת במהרה נעשית ומוצלחת בידיהם:

פסוק ט
אז שאלנו לזקנים האלו כאשר נאמר אמרנו להם מי נתן לכם רשות לבנות בית זה והכותלים לכונן:

פסוק י
ואף שמותיהם שאלנו להם להודיעך כדי שנכתוב שם האנשים אשר בראש עושי המלאכה:

פסוק יא
וכאשר נאמר השיבונו דבר לאמר אנחנו הם עבדי אלוה השמים והארץ ובונים ביתו אשר היה נבנה מקודם זה שנים רבות ומלך גדול בישראל בנה אותו. והוא שלמה:

פסוק יב
אך מפני שהכעיסו אבותינו אלהי השמים נתנם ביד נבוכדנצר מלך בבל הכשדי והרס ביתו ועמו הגלה לבבל:

פסוק יג
אך בשנת אחת לכורש מלך בבל כורש המלך צוה בית אלוה זה לבנות:

פסוק יד
וגם כלי בית האלהים של זהב וכסף אשר הוציא נבוכדנצר מהיכל ירושלים והביא אותם להיכל בבל הוציאם כורש המלך מהיכל בבל ונתנם לששבצר אשר שמהו פחת יהודה.
והוא זרובבל:

פסוק טו
ואמר לו שא אלו הכלים לך הורד אותם בהיכל ירושלים ובית האלהים יבנה במקומו:

פסוק טז
אז זרובבל זה בא ונתן יסודות בית האלהים אשר בירושלים ומן אז ועד עתה נבנה ולא נשלם:

פסוק יז
ועתה אם על המלך טוב יבוקר בבית אשר גנזי המלך שם אשר בבבל אם ימצא אשר מכורש המלך יצא דבר לבנות בית אלוה זה בירושלים ורצון המלך על זה ישלח לנו:

פרק ו

פסוק א
אז דריוש המלך צוה ויבקרו בבית הספרים שהאוצרות מורידים שם בבבל:

פסוק ב
ונמצא בכלי עיר הבירה אשר במדי המדינה מגלה אחת וכן כתוב בה דכרונה. אחשוב שהיה כתוב בה שהיא נכתבה לזכרון שדבר זה צוה כורש המלך:

פסוק ג
בשנת אחת לכורש המלך כורש המלך צוה על דבר בית האלוה אשר בירושלים שביתו יבנה המקום שזובחים בו הזבחים וכותליו יהיו מקושרים וחזקים רומו ששים אמות רחבו ששים אמות:

פסוק ד
טורי אבן גלל שלשה וטור עץ אחד וההוצאה מבית המלך תנתן:

פסוק ה
וגם כלי האלהים של זהב וכסף אשר הוציא נבוכדנצר מהיכל ירושלים והביא לבבל ישיבון וילך כל זה להיכל ירושלים למקומו ותוריד בבית האלהים:

פסוק ו
לכן תתני פחת עבר הנהר שתר בוזני וחבריהם האפרסכים אשר בעבר הנהר היו רחוקים משם:

פסוק ז
הניחו מלאכת בית אלוה זה לפחת יהודה ולזקני היהודים והם יבנו על מקומו בית אלוה זה:

פסוק ח
וממני יצא דבר מה תעשו עם זקני יהודה אלה לבנות בית אלוה זה ונכסי המלך ממנת המלך אשר בעבר הנהר במהרה ההוצאה (תהיה נתונה) לאנשים האלה שלא תשבות המלאכה:

פסוק ט
ומה שצריכים לזה הבנין ובני תורים ואילים וכבשים לעולות לאלהי השמים חטין מלח ושמן כמאמר הכהנים אשר בירושלים ינתן להם יום יום בזולת שגגה:

פסוק י
למען יקריבו ניחוחי' לאלהי השמים ויתפללו בעד חיי המלך ובניו:

פסוק יא
וממני יצא דבר שכל איש ישנה [אשר] דבר זה יסירו עץ מביתו ועל העץ יתלה ביתו יעשה אשפה על זה:

פסוק יב
והאלוה אשר שכן שמו שם יפיל כל מלך ועם [אשר] ישלח ידו לשנות ולהשחית בית אלוה זה אשר בירושלים אני דריוש צויתי מהרה יעשה:

פסוק יג
אז תתני פחת עבר הנהר שתר בוזני וחבריהם מפני ששלח דריוש המלך כאשר אמרנו מהרה עשו מאתו:

פסוק יד
וזקני יהודה בונים ומצליחים בנבואת חגי הנביא וזכריה בן עדוא ובנו וכוננו מטעם אלהי השמים ומטעם כורש ודריוש בנו בית ה' כמו שנזכרה צואתם בזה המקום. ומטעם ארתחששתא מלך פרס בנו חומת ירושלים כמו שיזכר אחר זה. והוא היה גם כן נקרא דריוש אם היה אמת מה שסופר כי אלכסנדר נצח דריוש ולקח מלכותו. וידמה כי מאחשורוש לא השיגו שום דבר מבבנין ירושלים ובבנין בית המקדש. ואל תתמה איך היה זה עם גדולת מרדכי כי לא היה אחשורוש אחר זה זמן ארוך כי כל זמן מלכותו היה ארבע עשרה שנה ובשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש היתה גדולת מרדכי בבית המלך. ואפשר עוד שלא יכול מרדכי להשיג זה ממנו:

פסוק טו
ונשלם בית זה עד יום שלישי לירח אדר בשנת שש למלכות דריוש המלך:

פסוק טז
ויעשו בני ישראל הכהנים והלוים ושאר בני הגלות חנכת בית האלהים הזה בשמחה:

פסוק יז
ויקריבו לחנכת בית האלהים זה שורים מאה אילים מאתים כבשים ארבע מאות שעירי עזים לחטאות על כל ישראל שנים עשר למספר שבטי ישראל:

פסוק יח
ויקימו הכהנים במשמרותם והלוים במחלקותם על עבודת האלהים אשר בירושלים ככתוב בספר משה:

פסוק יט
ויעשו בני הגולה את הפסח וגו'. אמר כי הטהרו הכהנים והלוים כאחד כלם טהורים ולזה יכלו כלם לעשות הפסח בארבעה עשר וזה כי הטמא לנפש נדחה לפסח שני כמו שנתבאר בפרשת בהעלותך:

פסוק כא
וכל הנבדל מטמאת גויי הארץ אליהם. ידמה שנבדלו רבים מהגולים מטמאת הגוים לעלות לירושלים ולפי שרבים מהגולים היו תחת מלך אשור מגלות עשרת שבטים ומגלות יהודה אמר שכבר הסב ה' ית' לב מלך אשור עליהם וידמה שכבר קרא דריוש מלך אשור כי הוא היה מולך על מלך אשור:

פרק ז

פסוק ו
והוא סופר מהיר בתורת משה. אחשוב כי הרצון בסופר מונה. והרצון בזה שכבר היה מונה במהירות חלקי הפותר אשר אפשר שיפלו בכונת דבר דבר מדברי התורה. גם היה מונה במהירות הראיות אשר יקימו דעת מאלו ויברור בזה האופן הצודק מהם נבלתי צודק. גם היה מונה במהירות כונות התורה וחלקיה ומפני אלו הסבות קרא אותו סופר דברי מצות ה' וחקיו:

פסוק ז
ומן הכהנים והלוים והמשוררים והשוערים. הנה המשוררים והשוערים הם לוים וזה מבואר מדברי תורה והנתינים. הם הגבעונים כי היו נתונים לעבודת בית האלהים:

פסוק ט
כי באחד לחדש הראשון וגו'. ר"ל הנה באחד לחדש הראשון היה מיוסד המעלה מבבל כי אז התחילה לצמח לו כי אז התקרב אל המלך ארתחששתא והכירו הוא ויועציו מעלתו ובמעט זמן השיג מהמלך לבא אל ירושלים בזה מהמעלה והחסד שהשיג מהמלך מפני יד אלהיו הטובה עליו להשגיח בו בזה האופן והיתה הסבה בזה כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעמוד על כוונותיה ולעשות מה שימשך ממנה גם הכין לבבו ללמד לישראל חק ומשפט והיה מזכה את הרבים ולזה הגיע אליו זה החסד:

פסוק יא
פרשגן הנשתון. פתשגן הכתב:

פסוק יב
גמיר וכענת, הנה הרצון באמרו גמיר. למד וזה מפורסם בלשון התלמוד. והרצון באמרו וכענת. כמו וכען. והרצון בו ועתה. והרצון בו בעת הזאת. כי שרש עת הוא ענת. ארתחששתא מלך המלכים לעזרא הכהן סופר תורת אלוה למד. ועתה:

פסוק יג
ממני יצא דבר אשר כל מתנדב במלכותי מעם ישראל וכהניו ולוויו ללכת ירושלים ילך:

פסוק יד
כי מלפני המלך ושבעת יועציו שולח לבקר על יהודה ולירושלים בתורת אלהיך אשר בידך:

פסוק טו
ולהביא כסף וזהב אשר המלך ויועציו התנדבו לאלהי ישראל אשר בירושלים משכנו:

פסוק טז
וכל כסף וזהב אשר תמצא בכל מדינת בבל עם נדבת העם והכהנים מתנדבים לבית אלהיהם אשר בירושלים:

פסוק יז
לזה מהר קנה בכסף זה תורים אילים וכבשים ומנחתם ונסכיהם ותקריבם על מזבח בית אלהיכם אשר בירושלים:

פסוק יח
ומה שייטב בעיניך ובעיני אחיך בשארית הכסף והזהב כרצון אלהיכם תעשו:

פסוק יט
והכלים הנתנים לך לעבודת בית אלהיך הביא לפני אלהי ירושלים:

פסוק כ
ושאר מה שיצטרך לבית אלהיך שיזדמן לך לתת תתן מבית גנזי המלך:

פסוק כא
וממני אני ארתחששתא המלך יצא דבר לכל הפקידים אשר בעבר הנהר שכל אשר ישאל מכם עזרא הכהן סופר תורת אלוה השמים מהרה יעשה:

פסוק כב
עד כסף מאה ככרים ועד חטין מאה ככרים ועד מדות יין מאה ועד מדות שמן מאה ומלח אשר לא כתוב:

פסוק כג
כל זה מטעם אלהי השמים יעשה בזריזות לבית אלהי השמים אשר למה יהיה קצף על מלכות המלך ובניו:

פסוק כד
ולכם מודיעים אנו כי כל הכהנים והלוים המשוררים והשוערים והנתינים ועובדי בית האלהים זה מנת המלך ומס ותשורה לא ישלוט איש להעמיס עליהם:

פסוק כה
ואתה עזרא כחכמת אלהיך אשר בידך תמנה שופטים ודינים ישפטו לכל העם אשר בעבר הנהר לכל יודעי דתי אלהיך ואשר לא ידע תודיעו:

פסוק כו
וכל אשר לא יעשה דת אלהיך ודת המלך במהרה יעשה דין ממנו הן לכלות ולשרש הן לענוש עונש ממון או להאסר בבית האסורים:

פסוק כז
והנה אמר עזרא על מה שהטה ה' ית' לב המלך עליו. ברוך ה' אלהי אבותינו וגו' כי ראוי לברך ה' ית' על הטובה שהטיב והנה התחזק עזרא כיד ה' ית' עליו וקבץ מישראל ראשים לעלות עמו. וכבר זכרם אחר זה בשמות. הנה זה הוא באור מה שצריך אל באור בזאת הפרשה שהגבלנו באורה בזה המקום. ואולם התועלות המגיעים ממנה הם אלו. התועלת הראשון הוא לפרסם רשע אחשורוש שעם כל מלכי פרס זולתו הושגו שהסכימו בבנין הבית או בבנין חומות ירושלים ולזה השיג ממנו המן בקלות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. וזה ממה שיוסיף לפרסם איך היו הכותים לקוץ מכאיב לבני הגלות כאלו חטא מרי עשרת השבטים ירה להם אלו החצים כי עונותיהם סבבו שירשו הכותים ארץ ישראל. התועלת השלישי הוא לפרסם כי אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. הלא תראה כי בימי כורש שהיה להם רשות מכורש לבנות לא עלה בידם לבנות. ובשנת שתים לדריוש בנו בזולת רשות המלך לבנות ולא עלה בידי צריהם להשבית מלאכתם כי המלך דריוש צוה למהר המלאכה על הוצאת המלך ולעבוד עבודת המקדש. התועלת הרביעי הוא להודיע כי חנוכת המזבח אין ענינה קבוע אך יתחלף בעת עת ולזה תמצא חנוכת המזבח בימי בית שני זולת חנוכת המזבח בימי בית ראשון וזולת חנוכת המזבח בימי משה וראוי שתדע שעל פי נביאים נעשית חנוכה הזאת והם חגי זכריה ומלאכי. התועלת החמישי הוא להודיע שהחכם בתורת ה' ומקיים מצותיה ומזכה הרבים בלמוד התורה הוא מושגח תכלית ההשגחה. ולזה ספר על עזרא כי הוא סופר מהיר בתורת ה' ונתן לו המלך כיד ה' הטובה עליו את כל בקשתו. כאלו באר. כי מפני היותו סופר מהיר בתורת ה' השיג זה ולזה גס כן ספר כי במעט זמן השיג עזרא בקשתו מהמלך ונתן הסבה בזה כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט.

התועלת הששי הוא להודיע שאין ראוי למלך להטיל מס על עובדי עבודת ה' ית' כמו הכהנים והלוים המשוררים והשוערים וכל עובדי בית האלהים. ועל זה אמר. די מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם. ומזה יתבאר שאין ראוי להטיל מס על החכמים כי הם טרודים בחכמת התורה תמיד שהיא עבודת ה'. התועלת השביעי הוא להודיע שהוא ראוי לברך ה' ית' על הטובה כי עם שהוא ראוי מצד עצם הענין הנה בו תועלת להישיר האנשים אל שזאת הטובה באה מאתו על צד ההשגחה הפרטית. ולזה ספר שכבר ברך עזרא ה' ית' על הטובה הנפלאה הזאת שהטיב לישראל בעבורו:

פרק ח

פסוק א

ואלה ראשי אבותיהם והתיחשם וגו'. עד סוף עזרא:

פסוק טז

ואשלחה לאליעזר לאריאל וגו'. ר"ל ששלח בעבור אליעזר וחבריו שהם ראשים ובעבור יויריב ואלנתן שהם חכמים ומבינים והנה עשה זה לכבוד אדו שהיה הראש בכספיא כי משם היה צריך ללוים עם שבעבור גדולתם ישיגו מבוקשם בקלות:

פסוק יז

ואשימה בפיהם דברים. הנה סדר הדברים בפיהם כדי שיהיו שלמים וישיגו מבוקשם: **אל אדו אחיו הנתינים בכספיא המקום**. ר"ל אל אדו ואחיו והנתינים כדי שיביאו להם משם משרתים לבית ה' כי הנתינים הם גם כן משרתים לבית ה' ולזה תמצא שכבר באו משם לוים ונתינים:

פסוק כא

ואקרא שם צום על הנהר וגו'. ידמה שכבר היו להם אויבים ואורבים רבים מהשמרונים ובהגיע עזרא לנהר אהוא נתבארה לו הסכנה שהם בה משם עד ירושלים ונתן עזרא אל לבו לצום ולהתפלל לה' שיצילם מכל אויב ואורב בדרך:

פסוק כג

ואמר עזרא ויעתר לנו. כי ידמה שבאה להם בשורה על יד נביא כי נשמעה תפלתם או באה הנבואה הזאת לעזרא כי קצת המפרשים יסכימו כי מלאכי הוא עזרא:

פסוק כד

ואבדילה משרי הכהנים שנים עשר. הרצון שהבדיל מהאנשים שהיו תחת שרי הכהנים שנים עשר אנשים והם שרביה וחשביה שהם לוים ועמהם מאחיהם עשרה:

פסוק כז

וכפורי זהב עשרים לאדרכונים אלף. ר"ל שכבר היה משקלם אדרכונים אלף:
וכלי נחשת מוצהב טובה. מוצהב ר"ל כצבע הזהב ותאר הנחשת פעם בלשון זכר פעם בלשון נקבה כמו רוח גדולה וחזק גם הכלים תאר בלשון נקבה ואמר חמודות כזהב:

פסוק כח

אתם קדש לה'. הנה הלוים הם קודש ולזה הפקיד להם הקודש ואמר להם שישקדו לשמרם עד ישקלו לפני שרי הכהנים והלוים ושרי האבות לישראל להביאו בירושלים אל הלשכות אשר בבית ה':

פסוק לה

הכל עולה לה'. ר"ל לבד מהחטאות והנה היה זה הוראת שעה וידמה שהקריבו פרים שנים עשר וצפירי חטאת שנים עשר להעיר על הטהרם מחטא ע"ז שחייבים הקהל על שגגת ההוראה בה פר ושעיר לכל שבט ושבט אך לא היו הפרים חטאת כי לא קרה להם זה העון אשר עליו יתחייבו זה הקרבן אך היה זה להעיר לבד על זה הדבר:

פסוק לו

ויתנו את דתי המלך וגו'. הם הספרים אשר שלח להם הארתחששתא על דבר בקשת עזרא:

פרק ט

פסוק ב

והתערבו זרע הקדש בעמי הארצות. ידמה שנשאום בגויתן שאם לא היה כן לא היה אסור בדבר בכל הגוים שזכר כי אם כמצרי:

פסוק ג

ואשבה משומם. ר"ל נבהל הרעיונים ונעזב מרוב הדאגה על זה החטא והנה באר אחר זה שכבר התענה וזה כלל גם כן במלך משומם ולזה אמר ואני יושב משומם למנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי כי האיש המשומם הוא נעזב באופן שלא יתן אל לבו לאכול ולשתות וידמה שכאשר הגיעה מנחת הערב אכל ועם כל זה קרא אותו תענית וזה מה שיורה שמתענין לשעות ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי וגו':

פסוק ו
כי עונותינו רבו למעלה ראש. ר"ל כי עונותינו רבו מאד במה שעוינו לה' ית' שהוא ראש למעלה רצונ' בזה שהוא ראש לעליונים ואלהי האלהים או ירצה בזה שהם רבו למעלה מכל ראש ומספר כולל כטעם נשא את ראש בני גרשון:

פסוק ח
ועתה כמעט רגע. קרא זמן גלות בבל מעט ביחס אל החטאים הנפלאים שחטאו אבותינו:
ולתת לנו יתד במקום קדשו. ר"ל להתקע ולהקבע בו:

פסוק ט
ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלים. ר"ל לתת לנו דירה בארץ יהודה וירושלים כי הדירה לא תהיה בזולת גדר:

פסוק יא
ארץ נדה היא בנדת עמי הארצות. ר"ל שכבר נטמאה הארץ בטמאותיהם בעריות ובע"ז:

פסוק יב
ולא תדרשו שלומם וטובתם. הוא שב אל עמן ומואב לבד כמו שנזכר בתורה:

פסוק יג
כי אתה אלהינו חשכת למטה מעונינו. ר"ל מנעת מן העונש שהיה ראוי לבא עלינו והבאת ממנו למטה ממה שראוי לפי עונינו:

פסוק יד
הנשוב להפר מצותיך. אמר זה בתמיה הראוי שנשוב להפר מצותיך אחר שהטבת לנו להקל ענשנו ולהשגיח בנו הלא זה יהיה סבה שתאנף בנו עד כלה לאין שארית ופלטה:

פרק י

פסוק א
הרבה בכה. הרבה בכיה וידמה שאמר זה עזרא בקול רם כדי שיכנע לב החוטאים בזה:

פסוק ב
יש מקוה לישראל על זאת. ר"ל מקוה מים ירחצו ויטהרו והוא שיעזוב רשע דרכו להוציא כל הנשים והנולד מהם או יהיה מקוה מענין תקוה ובטחון והרצון יש להם תקוה להטהר מזאת הטומאה והענין אחד איך שיפורש:

פסוק ח
יחרם כל רכושו. יהיה כל קנינו חרם והוא יהיה נבדל מקהל הגולה:

פסוק ט
ברחוב בית האלהים. הוא הרחוב אשר לפני בית האלהים חוץ מהעזרה כי אין ראוי לישב בעזרה:

פסוק יד
ההושיב נשים נכריות. ר"ל אשר הושיב נשים נכריות:

פסוק טז
ויבדלו עזרא הכהן אנשים ראשי האבות. ר"ל שכבר נבדלו על זה ואנשים ראשי האבות:
לדריוש הדבר. ר"ל לדרוש הדבר מי הם המועלים:

פסוק יז
ויכלו בכל אנשים ההושיבו נשים נכריות. ר"ל שככה השלימו בכל המקומות לדרוש מי הם האנשים שהושיבו נשים נכריות:

פסוק יט
ואשמים איל צאן על אשמתם. ידמה שזאת היתה הוראת שעה כי לא מצאנו אשם בבעילת נכרית כ"א בשפחה חרופה והנה הוכרחו להוציא הבנים שהיו להם מהן כי הבן הבא מן הגויה הוא בנה לא בן ישראל כמש"נ במקומות הרבה מהתורה. הנה זה באור מה שיצטרך אל באור בזאת הפרשה אשר הגבלנו באורה בזה המקום. ואולם התועלות המגיעים מזה הספור הם. התועלת הראשון הוא להודיע שהוא ראוי לאדם שיעיין בדרכים שהוא פונה אליהם שישלם בהם מה שיכון בתכלית מה שאפשר ולזה תמצא שספר שבהיות עזרא אצל הנהר הבא אל אהוא חנה שם ימים שלשה לעיין בעולים עמו אם ישלם לו בהם מבוקשו וכאשר ראה שלא היו שם לוים ומשרתים לבית אלהים השתדל לשלוח במקום אשר ימצאו אנשים ראשים ואנשים חכמים ושלחם אל אדו שהוא הראש ושם ואל אחיו ואל הנתינים למען ישיגו מבוקשם באופן שלם כי האנשים הראשים הם נשמעים וכן החכמים הם נשמעים וכאשר יקובצו שני אלה היו יותר נשמעים ויותר מוכנים להשלים שליחותם. ולא הספיק לעזרא כל זה אבל שם בפיהם דברים יאמרו שם כדי שיהיו דבריהם יותר שלמים ויותר מוכנים להגעת התכלית ולזה גם כן זכר כי בהיות עזרא אצל נהר אהוא נתן אל לבו הסכנה אשר יהיו בה הוא והעולים עמו מפני צרי יהודה ובנימין וענו בצום נפשם הוא והעולים עמו והתפללו לה' ית' להישיר לפניהם הדרך להצילם מכל אויב ואורב עד שנעתר להם ה' ית' והובטחו

שלא יקרם רע בדרכם. התועלת השני הוא להודיע שראוי לקדם פני ה' ית' בצום ובתפלה בעתות הצרה והפחד ולזה זכר שכבר צמו עזרא וסיעתו והתפללו לה' ית' כאשר יראו מאויב ואורב בדרכם וכן ספר שכבר צם עזרא והתודה והתפלל על מעל הגולה ליראתו פן יעשן אף ה' בהם והיה זה כן כי יש בצום עם התפלה תועלת לטובים ולרעים אמנם לרעים כי מפני הצום תכנע הנפש הבהמית ויחלשו תאותיה ויכשר לו והיה זה כן כי יש בצום עם התפלה תועלת לטובים ולרעים אמנם לרעים כי מפני הצום תכנע הנפש הבהמית ויחלשו תאותיה ויכשר לו יותר להתקרב אל ה' ית' ולעזוב את דרכו הרעה ולזה תהיה תפלתו יותר נשמעת. ואולם לטובים ימצא בזה תועלת כי מפני שהם מושגחים והם מצטערים על זה הנה על צד ההשגחה עליהם יסור הרע שהם מצטערים עליו ותהיה מפני זה תפלתם נשמעת להציל האחרים שאינם ראוים שתדבק בהם כמו ההשגחה הזאת מפני ההשגחה האלהית הדבקה בהם והנה בזה הצד יתכן שתועיל תפלת האדם לזולתו. התועלת השלישי הוא להודיע שאשר יבקש דבר מה מהשליט אין ראוי שיבקש עמו דבר יחשב שיהיה מקביל אל הדברים אשר התעורר אליהם השליט לתת את בקשתו כי אולי ימנע ממנו מה שכבר השיג אותו. ולזה תמצא כי מפני שהדברים שהניעו ארתחששתא יותר אל שיתן לעזרא בקשתו והוא מה שיסד עזרא בלב המלך כי יד אלהי ישראל על כל מבקשיו לטובה ועוזו ואפו על כל עוזביו כי מפני זה נמשך לב המלך יותר לעבודת בית האלהים כדי שלא יהיה קצף על מלכות המלך ובניו הנה מפני זה לא הסכים עזרא לשאול מהמלך חיל ופרשים לשמרו בדרך כי אולי יחשב ארתחששתא שיהיה זה מקביל אל הדברים הראשונים. אע"פ שאין הענין כן כי ה' ית' אע"פ שהוא עוזר לאוהביו אין רצונו שיסמכו על הנס אחר שאפשר להם לקחת עצה על הדבר. התועלת הרביעי הוא להודיע שראוי להפקיד הממון הרב של הקדש ביד רבים במשקל כדי שלא יוכלו לקחת ממנו ולא ישיגם גם כן חשד כי אם לא יהיה הדבר כן הנה כבר יקרה שישיגם חשד שגנבו מן הממון ההוא אם העשירו או העניו וזה שאם העשירו יאמרו הלא זה הממון גנבו מההקדש. ואם העניו יאמרו כי בעון גנבת ההקדש אבדו ממונם ולזה ספר שכבר הקפיד עזרא זה ההקדש ביד שנים עשר אנשים בדרך ושקל אותו להם והם השיבוהו במשקל אל שרי הכהנים והלוים ושרי האבות לישראל והם כל משפחות ישראל ולזה היו כל אלו נקיים מן החשד כי לא תוכל משפחה אחת מאלו לגנוב דבר מההקדש שלא ידעו זה כלם ואחר זה שמוהו בלשכות בית ה'. התועלת החמישי הוא להודיע שהוא ראוי להניח הקדש אצל הקדש ולזה ספר כי עזרא אמר לאשר הפקיד להם ההקדש. אתם קדש לה' והכלים קדש. כאלו אמר כי מפני זה ראוי להפקיד להם

הקדש וזה מבואר התועלת. התועלת הששי הוא להודיע שהתחתן בגוים הוא עבירה קשה מאד ואע"פ שאין בה עונש כי אם מלקות הלא תראה כי התחתן שלמה בבנות הגוים אע"פ שנתגיירו הגלנו מארצנו והרבה את חללינו. ולזה תמצא שהתפעל עזרא מזאת העבירה כשמצאה בישראל זה ההתפעלות הנפלא והשתדל לנקות ישראל ממנה במהירות עד שלא היה חושש אל הצער שהיו מצטערים מפני הגשמים כדי שימהרו להתנקות מזה החטא קודם שיבער אף ה' ית' בהם. התועלת השביעי הוא להודיע שמי שיראה שאם יבא הקשוי שיהיה לבעלי אלו הנשים להוציאן ולהוציא בניהן עשה הענין בחכמה נפלאה עד שבזולת הוכיחו אותם נוכחו מעצמם מפני מה ששמעו מדברי עזרא כדברו עם ה' ית' שבאר בדבריו בתכלית הבאור שמפני העון הזה הם באופן שראוי שיאנף בהם ה' ית' עד כלה לאין שארית ופליטה ולזה היה עזרא בוכה ומנפל לפני האלהים וקרע בגדו ומעילו עד שאלו הדברים שהיה אומר עזרא לה' ית' בהתנפלו לפניו הפילו פחד גדולה על כל הגולה והסכימו מעצמם להוציא הנשים ההן ובניהן. ואע"פ שהיו רבים כמו שספר הנה לא היה אחד מהם שלא הסכים בזה: